

KEHITTÄMISHANKE

Suomen Uusperheellisten Liitto ry

Uusperheneuvojakoulutus 2013

PAS – vieraannuttamishäiriö – tunnistatko?

Lastenneuvolan terveydenhoitajien näkemyksiä häiriöstä

Merja Franssila

Lontilantie 106

37800 Akaa

050-5208 426

KEHITTÄMISHANKE

Suomen Uusperheellisten Liitto ry

Uusperheneuvojakoulutus 2013

Merja Franssila

TIIVISTELMÄ

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on olla yhteydessä käytännön työhön. Kehittämishanke liittyy Suomen Uusperheellisten Liiton ja OK-Opintokeskuksen järjestämään uusperheneuvojakoulutukseen. Ohjaajana ja kurssin vetäjänä on toiminut perhepsykoterapeutti, VET Pekka Larkela. Haluaisin esittää hänelle erityiskiitoksen asiantuntevasta kurssin sisällöstä ja tuesta opiskeluissa.

Kehittämistyön aiheena on PAS - vieraannuttamishäiriö. PAS, Parental Alienation Syndrome on vieraannuttamisoireyhtymä. Työssäni käytän käsitteenä vieraannuttamisoireyhtymän sijaan vieraannuttamishäiriötä, joka ilmaisee paremmin koko vieraannuttamisen kirjon, lievistä vaikeaan. Suomessa häiriöön liittyvää tutkimusaineistoa on vähän ja häiriötä ei tunnisteta tautiluokituksessa. Häiriötä on vaikea tunnistaa ja siihen on vaikea tarttua. Häiriöön liittyy osittain lapsen ja etävanhemman oma osuus. Lapsi liittoutuu vieraannuttavaan vanhempaan toista vanhempaansa vastaan, jopa tämän sukua ja ystäviä vastaan. Häiriöllä on viime kädessä lapsen pitkäaikaiset ja laajat vaikutukset kuten hänen luottamukseensa, itsetuntoonsa, ihmissuhteisiinsa. Häiriö voi jatkua sukupolvesta toiseen. Sen taustalla on vanhemman oma psykopatologia. Hän siirtää lapseensa oman, vakavan mielensterveystaherionsä. Tämä on lapsen vakavaa kaltoinkohtelua. Kiintymyssuhde liittyy häiriöön. Useimmiten vieraannuttavalla vanhemmalla on turvaton kiintymyssuhde lapseensa, vieraannutetulla vanhemmalla voi olla turvallisempi kiintymyssuhde lapseen. Häiriö voi olla myös molemmilla vanhemmilla. Häiriö liittyy osaan pitkittyneistä ero- ja huoltajuusriidoista.

Kehittämistyön kohderyhmänä ovat lastenneuvolan terveydenhoitajat. He tapaavat lähes sataprosenttisesti kaikki lapset ja perheet. Neuvolaiän aikana tehdään koko perhettä kattavia terveystarkastuksia, joten koko perheen saavutettavuus on etu. Terveydenhoitajan työtapana on varhainen puuttuminen. Vieraannuttamishäiriöön pitää puuttua heti.

Terveydenhoitaja on lapsen oma asiantuntija ja omaa lapsinäkökulman. Lapselle ero on merkittävä muutos keskeisten ihmissuhteiden verkostossa. Hän käy eroon liittyvän oman psyykkisen prosessinsa läpi. Lapsen kannalta on tärkeää, että hän ei joudu lojaliteettiristiriitaan vanhempiensa välillä. Lapsen tulee saada kokea kummankin vanhemman vanhemmuutta ja olla yhteydessä kumpaankin vanhempaansa niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Terveydenhoitaja voi tukea vanhempien välistä sopua, vanhemmuutta sekä lasta erossa ja suhteessa vanhempiinsa. Lapsen kannalta on tärkeää, että lapsi voi säilyttää positiivisen kuvan kummastakin vanhemmastaan. Tämä takaa hänen hyvinvointinsa.

Kehittämistyössä nousi samoja teemoja lastenneuvolan terveydenhoitajien vastauksissa kuin vieraannuttamishäiriötä koskevissa tutkimuksissa ja teorioissa. Terveydenhoitajat oivalsivat hyvin vanhempien ja lasten näkökulmat. Heille vieraannuttamishäiriö oli yhtä lukuun ottamatta tuttu. Vastauksissa kuvataan vieraannuttamisen syitä, muotoja ja lopputuloksia sekä vanhempien välistä suhdetta. Myös lapsen näkökulma ja oikeudet tulevat esille.

(Asiasanat: avioero, avioerolapset, eromyrkkö, vieraannuttaminen, vieraannuttamisoireyhtymä, vieraantumisen, riidat)

SISÄLTÖ

1. Johdanto	4
2. Aikaisempia tutkimustuloksia	5
3. Vieraannuttamishäiriö	7
3.1 Yleistä	7
3.2 Vieraannuttamisoireyhtymän ilmiasu	9
3.3 Vieraannuttamishäiriön eri tasot	10
3.4 Vieraannuttamishäiriö ja kiintymyssuhdeteoria	11
3.5 Lapsen lojaliteetti ja sen ristiriidat	12
4. Terveydenhoitajien näkemyksiä häiriöstä	13
5. Pohdinta	14

LÄHTEET

LIITE

Kyselylomake terveydenhoitajille

1. JOHDANTO

Avioeron vaikutuksista lapsiin on tutkittu lähinnä aikuisten lähtökohdista. Aikuisten on vaikea tavoittaa lapsen tunnetilaa ja ajatusmaailmaa erotilanteissa. Näin varsinkin, jos eroon liittyy erimielisyyksiä sekä lapsen lojaliteettiongelmia. Aikuisilta voi jäädä huomaamatta lapsen oma kokemusmaailma. Huoltajuusprosesseissa vallalle pääsevät aikuisten kysymyksenasettelu ja riita-argumentit. Aikuisten oma sanankäyttö ja omat tunnetilat voivat olla niin voimakkaita, että kolmas osapuoli, lapsi, ei pääse esille. Lapsen vaihtoehdot nähdään suhteessa aikuisten vaihtoehtoihin (Karttunen 2010, 68, 87, 89, 162).

Koulutuksen aikana työskentelimme pienryhmissä. Pienryhmämme nimi oli Peppi-ryhmä. Ryhmän nimi ilmentää ryhmän näkökulmaa, lapsinäkökulmaa. Päädyin valitsemaan kehittämistyöni aiheeksi vieraannuttamishäiriön, koska häiriö on vaikeasti tunnistettava ja vähän tunnettu. Lisäksi häiriöllä on laajat ja syvät vaikutukset lapseen, hänen terveyteensä.

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on luoda kirjallinen katsaus vieraannuttamishäiriöön sekä saada selville, onko ilmiö tuttu käytännön työssä lastenneuvolan terveydenhoitajille. Valitsin omasta ammattitaustani johtuen kohderyhmäksi lastenneuvolan terveydenhoitajat, koska he tapaavat lähes sataprosenttisesti kaikki lapset ja heidän perheensä. Neuvolasuosituksen mukaisesti lasten perheille tehdään lapsen neuvolaiän aikana koko perhettä koskevia terveystarkastuksia.

PAS eli vieraannuttamisoireyhtymä pyritään saamaan amerikkalaiseen ja eurooppalaiseen mielenterveyden tautiluokitukseen. Käsitteen on luonut vuonna 1985 amerikkalainen lastenpsykiatri Richard Gardner, mutta ilmiöön on viitattu jo yli 60 vuoden ajan. Käytän työssäni käsitettä vieraannuttamishäiriö, koska se kuvaa mielestäni paremmin koko vieraannuttamisilmiön kirjoa. Vieraannuttamisoireyhtymä kuvaa paremmin itse vakavampaa häiriön muotoa.

Tahallinen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta merkitsee vakavaa puutetta vieraannuttamista harjoittavan vanhemman kyvyssä ja vanhemmuuteen liittyvien velvollisuuksien rikkomista. Vieraannuttaminen on vakavaa lapsen kaltoinkohtelua aiheuttaen lapselle vaikeita lojaliteettiristiriitoja ja oireita. Kun vieraannuttaminen pääsee riittävän pitkälle, välit etävanhempaan huononevat ja etävanhempi voi menettää kokonaan yhteyden lapseensa. Ilmiöön liittyy lapsen oma aktiivinen osuus. Lapsi muodostaa liittoutuman vieraannuttavan vanhemman kanssa. Vieraannuttamishäiriö on mekanismi, joka siirtää lähivanhemman vakavan mielenterveyshäiriön lapseen. Vieraannuttaminen voi vaikuttaa lapsen kohdalla jopa aikuisuuteen, seuraaviin sukupolviin asti.

Kehittämistyöni ulkopuolelle rajaan vieraannuttavan vanhemman psykopatologian tarkemman selvittelyn sekä oikeuskäytännöt. Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen perusideologian oletan lukijan tuntevan ennestään. Kirjoitan vanhemmista sukupuolineutraalisti vieraannuttava vanhempi/lähivanhempi tai vieraannutettu vanhempi/etävanhempi.

2. AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA

Maija Auvinen (2006) on tutkinut huoltajuusprosesseja ja sosiaalilautakunnan selvityksiä väitöskirjatutkimuksessaan. Huoltoriidat voidaan jakaa kolmeen perustyyppiin. Tasapeliiriidat, jossa vanhemmat ovat tasavahvoja huoltajia. Psykososiaaliset riidat, jossa vanhemmalla on psykososiaalisia ongelmia. Patologiset riidat eli pitkäaikaiset ja toistuvat huoltoriidat. Tasapeliiriitoja oli tutkimusaineistossa 50 prosenttia, psykososiaalisia riitoja vajaat 40 prosenttia ja patologisia riitoja runsaat 10 prosenttia. Auvinen toteaa, että sopuratkaisuun ei joka tilanteessa pidä pyrkiä. Jos riidassa ainakin toisen vanhemman äärimmäinen käyttäytyminen toista vanhempaa tai lasta kohtaan ilmentää huomattavaa persoonallisuushäiriötä, neuvotteluratkaisu ei takaa kaikkien turvallisuutta. Sopuratkaisun kyseenalaistaminen on paikallaan, jos vanhempien kesken on henkinen, taloudellinen tai muu ratkaiseva epätasapaino, joka on alistamista tai painostamista. Kolmas käytännön este sovellukselle on, kun vähintään toisella vanhemmalla riidan voittaminen on tärkeä, itsenäinen tavoite (Auvinen 2006, 163–165, 254–259).

Risto Karttusen (2010) laadullisen tutkimuksen motiivina oli lapsen kuulemisen ammatillinen kehittäminen. Aineistona olivat dokumentit 9 huoltajuusriidan olosuhdeselvityksestä ja 29 oikeuden määräämästä täytäntöönpanosovittelusta. Kysymys oli pitkistä ja vakavista huoltajuusriidoista, jotka aiheuttivat lapsen hyvinvointiin vahinkoa. Vaikeissa konflikteissa lapsen psyykinen tasapaino vaarantui. Lähes kaikki lapset osoittivat kiintymystä ja odotuksia kumpaakin vanhempaansa kohtaan. Ainoastaan vuosien tapaamiskielto aiheutti lapsen kieltäytymisen kontaktista vanhempaansa. Lapset oireilivat eri tavoin, heille oli haettu mielenterveydellistä apua. Lapset olivat lojaalisuusriidassa, joka saattoi olla hyvin vaikea riippumatta lapsen iästä tai toiminnallisesta mallista. Jos äidin ja isän välirikko oli paha, lapsi vältteli puhumista tai jännitti keskustelua. Lapsen oli vaikea puhua, vaikka vanhemmat kannustivat lastaan puhumaan avoimesti. Lasten yleinen toive oli vanhempien keskinäinen sopu. Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysviranomaiset kysyivät lapsen omia mielipiteitä, joka asetti lapset valitsemaan vanhempien kesken (Karttunen 2010, 7, 13, 159).

Satu Santonen (2012) on tutkinut lapsen vieraannuttamista toisesta vanhemmasta osana huoltoriitaa. Tutkimusaineistoksi rajautui 38 olosuhdeselvitystä 130 olosuhdeselvityksestä.

Tavoitteena oli tutkia, miten vieraannuttaminen näyttäytyy olosuhdeselvityksissä ja miten vieraannuttamisesta selvityksissä kirjoitetaan. Tutkimuksessa havaittiin, että vieraannuttamisen käsitettä käytetään olosuhdeselvityksissä harvoin. Eniten käsite esiintyy vanhempien omia väitteitä ja näkemyksiä kuvaavissa osioissa. Sosiaalityöntekijät ovat omia näkemyksiä kuvatessaan käyttäneet käsitettä vieraannuttaminen vain kerran. Vieraannuttamiseen viittaavista tilanteista ja olosuhteista kirjoitetaan paljon kuten esimerkiksi tapaamisen ja yhteydenpidon estämisestä, lapsen manipuloinnista ja lähivanhemman kyvyttömyydestä tukea lapsen suhdetta etävanhempaan. Vieraannuttamisen sijaan käytettiin muita käsitteitä kuten eron jälkeinen vanhemman torjuminen. Sosiaalityöntekijät toivat esille huoliaan ja puolsivat lapsen asumista sille vanhemmalle, joka paremmin turvaa lapsen suhdetta erossa asuvaan vanhempaan. Tutkimuksessa nousi ensisijaisesti esiin tapaamisten ja yhteydenpidon estäminen. Toinen vanhempi ei sallinut lapsen ja vanhemman välisiä tapaamisia tai pyrki hankaloittamaan niitä. Etävanhemmat kuvailivat tapaamisten toteutuvan paljolti lähivanhemman, yleensä äidin ehdoilla. Santonen totesi, että vieraannuttaminen on kiistanalainen käsite ja sen käyttämistä vältellään (Santonen 2012, 5-6, 31–34).

Tiina Tuuri (2013) on tutkinut ensimmäistä kertaa empiirisesti kotimaisella aineistolla vieraannuttamista eroprosesseissa ja sen vaikutusta lapsen psyykkiseen oireiluun. Tutkimukseen osallistui 47 naista ja 54 miestä, jotka oman kokemuksensa mukaan olivat altistuneet vieraannuttamiselle. Toimintatapoja vieraannuttamisen aikaansaamiseksi olivat haukkuminen/pahan puhuminen (96 %), sekalaiset toimintatavat (87,1 %), tapaamisaikojen/kontaktin rajoittaminen (83,2 %), tiedon rajoittaminen/pimittäminen (80,2 %), symbolisen kontaktin rajoittaminen (79,2 %), emotionaalinen manipulaatio (79,2 %), epäterve allianssi (74,3 %) sekä puhelin-/viestikontaktin rajoittaminen (63,4 %) (Tuuri 2013, 1,17).

Haukkuminen/pahan puhuminen oli yleisimmin käytetty toimintatapa. Vieraannuttaja oli vähätellyt toista vanhempaa lapsen kuullen, puhunut pahaa toisesta vanhemmasta lapselle, tuttavalle, opettajalle, lääkärille ja viranomaiselle. Toiseksi yleisin toimintatapa olivat *sekalaiset toimintatavat*. Vieraannuttaja oli estänyt toista vanhempaa olemasta vanhempi lapselle, vähätellyt toisen vanhemman auktoriteettia ja aiheuttanut konflikteja toisen vanhemman ja lapsen välille. Kolmanneksi yleisintä olivat *tapaamisaikojen/kontaktin rajoitus*. Vieraannuttaja oli rajoittanut tapaamisaikoja toisen vanhemman ja tämän perheenjäsenten kanssa. Vieraannuttaja oli keksinyt yhteistä hauskaa tekemistä lapsen kanssa toisen vanhemman tapaamisaikojen päälle (Tuuri 2013,18).

Tiedon rajoittamisen/pimittämisen toimintatavoissa yleisemmin käytettyjä olivat: Vieraannuttaja kieltäytyi keskustelemasta lasta koskevista asioista toisen vanhemman kanssa tai pimitti tietoja koskien lapsen koulunkäyntiä, terveydellisiä asioita ynnä muuta sellaista. *Symbolisen kontaktin*

rajoittamisen yleisin toimintatapa oli toisen vanhemman roolin vähättely lapsen elämässä. *Emotionaalisen manipuloinnin* toimintatapoja olivat: Vieraannuttaja oli saanut lapsen tuntemaan syyllisyyttä toisen vanhemman kanssa vietetystä ajasta sekä vieraannuttaja oli kuulustellut lasta tämän tavattua toista vanhempaa. *Epäterve allianssi*-kategoriasta oli yleisin tapa riippuvuuden luominen ja ylläpitäminen vieraannuttajan ja lapsen välille. *Puhelin- ja viestikontaktin rajoittamisen* yleisimmät muodot olivat; Vieraannuttaja oli estänyt puheluita ja viestikontakteja toisen vanhemman ja lapsen välillä, vieraannuttaja oli valvonut puheluita ja sähköposteja toisen vanhemman ja lapsen välillä (Tuuri 2013, 18).

Tuuri tutki myös lapsien oirehdintaa vieraannuttamiseen. Lapsista 54 oli tyttöjä ja poikia 47. Useissa tapauksissa vanhemman oli mahdoton arvioida oireiden esiintyvyyttä, koska hänellä *ei ollut lainkaan yhteyttä lapseen*. Yleisimpiä lapsilla arvioidut oireet olivat *koulunkäyntiongelmät* (49,5 %) ja jatkuvat *vihantunteet toista vanhempaa* kohtaan (42,6 %). *Psyykkistä ammattiapua* saaneet (40,6 %), liiallisia *pelkotiiloja/fobioita* (35,6 %), *uni- ja nukahtamisvaikeuksia* (32,7 %), *syyttä peloissaan toista vanhempaa* tavatessa (22,8 %), *ahdistus/hermostuminen* toisen vanhemman seurassa (12,9 %), *pahan puhuminen* toisesta vanhemmasta (12,9 %), *rikollinen käytös* (8,9 %) ja toisen vanhemman *omaisuuden tuhoaminen* (7,9 %) (Tuuri 2013, 21).

Tuurin tutkimuksessa havaittiin, että vieraannuttamisella oli haitallisia vaikutuksia lapseen ja lapsi oireili eri tavoin. Vieraannuttamisen vakavuusasteella oli merkittävä yhteys lapsen oireilun määrään. Lapsen oireilun todennäköisyyttä ja määrää ennustivat lapsen ikä ja vieraannuttajan käyttämä emotionaalinen manipulaatio sekä vieraannuttamisen kesto. Myös lapsen oireiden yhteyttä toimintatapoihin tarkasteltiin. Toimintatavoista ainoastaan emotionaalinen manipulaatio sekä epäterve allianssi olivat merkittävästi yhteydessä lapsen oireiden määrään. Vieraannuttamisen toimintatavat olivat monimuotoisia. Vieraannuttaja käytti useita eri tapoja yhtä aikaa. Vieraannuttajan sukupuolella ei ollut yhteyttä käytettyihin toimintatapoihin (Tuuri 2013, 22- 23).

3. VIERAANNUTTAMISHÄIRIÖ

3.1 Yleistä

Perheellä voidaan tarkoittaa hyvinkin erilaisia kombinaatioita. Ero on perheelle kriisitilanne. Eroamisen yleistyessä yhä useampi lapsi kokee eron. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9. artiklan mukaan lapsella on oikeus pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Kyetäkseen selviämään erosta mahdollisimman hyvin, lapsen tulee saada tietoa perhetilanteen muutoksista ja tulevaisuudesta. Vanhempien tulee pyrkiä keskinäiseen yhteistyöhön eron jälkeen. Lapsen ja etävanhemman välisen suhteen tukeminen

on ensiarvoisen tärkeää, niin että lapsen hyvä ja turvallinen suhde molempiin vanhempiin voi jatkua. Vanhemmuus jatkuu eron jälkeenkin vaikka lapsen mahdollisuudet olla vapaasti kontaktissa molempiin vanhempiin usein pienenevät vanhempien erilleen muuton myötä (Santonen 2012, 3, 7).

Vieraannuttaminen on ajankohtainen aihe. Kesällä 2012 on tehty eduskunnalle kaksi lakialoitetta, joista toisessa vaaditaan uutta momenttia lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Momentissa määriteltäisiin vieraannuttaminen ja säädettäisiin vieraannuttamiskielto (Eerola, Juho ym. lakialoite 27/ 2012). Toisessa lakialoitteessa vaaditaan tapaamisoikeuden tahallisen estämisen kriminalisointia (Kiuru, Pauli ym. lakialoite 28/2012). Lisäksi vieraannuttaminen ja etävanhemman oikeudet ovat saaneet näkyvyyttä esimerkiksi sanomalehdissä ja ajankohtaisohjelmissa (Santonen 2012, 4).

Vieraannuttaminen on hyvin kiistanalainen sekä tunteita ja kritiikkiä herättävä käsite. Vieraannuttaminen on yläkäsite, jonka alle PAS, vieraannuttamisoireyhtymä yhtenä kuuluu. Vieraannuttaminen ja vieraannuttamisoireyhtymä eivät ole suoraan synonyymejä. Vieraannuttamisoireyhtymä on hyväksytty oikeuskäytäntöihin USA:ssa, Kanadassa, Australiassa, Israelissa ja Saksassa. Siinä on kysymys lähivanhemman mielenterveysongelmasta ja perheen vuorovaikutusongelmasta. Oireyhtymä on yhdistetty muun muassa psykopatiaan, rajatilahäiriöön tai huomionhakuiseen persoonallisuuteen. Vieraannuttamisoireyhtymää ei ole kirjattu tautiluokitukseen Suomessa. Se on hyväksytty psykiatriseksi oireyhtymäksi vuonna 2006 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ratkaisussa Koudelka vs. Tsekki. Vieraannuttamisoireyhtymä on yksi vaikeiden huoltoriitojen alakategorioista. Jopa 80 prosenttia vaikeista huoltoriidoista voi liittyä vieraannuttamiseen (Hannuniemi 2007, 7, 8, 28; Santonen 2012, 21).

Vieraannuttamisen tarkoituksena on pyrkiä estämään tai hankaloittamaan lapsen ja toisen vanhemman välistä suhdetta. Lapsi näkee toisen vanhempansa kaikin puolin hyvänä, toinen vanhempi edustaa hänelle pahuutta. Kuva haavoittaa lapsen kasvua ja identiteettiä. Lapset oireilevat kiintymyksen, ikävän, vihan tai moraalisen pettymyksen ristipaineessa. Mustavalkoisten kuvien ajatellaan syntyvän siten, että erittäin riitaisen eron yhteydessä lähivanhemman tietoiset tai tiedostamattomat sanat sekä toimet erkaannuttavat lapsen etävanhemmasta provosoiden inhoa tätä kohtaan. Kielteinen kuva etävanhemmasta edelleen voimistuu ja vakiintuu ajan myötä (Karttunen 2010, 75).

Lapsi saa vieraannuttajavanhemman käytöksestä esimerkin, jota jäljitellä. Vieraannuttavan vanhemman harjoittama haukkuminen lopettaa oma-aloitteiset hellyyden osoitukset vieraannutettavaa vanhempaa kohtaan. Lapsi rajoittaa käytöstään pelätessään tuottavansa pettymyksen tai pelkää olevansa epälojaali vieraannuttavaa vanhempaa kohtaan. Lapselle

kehittyy syyllisyyden tunne ja käsitys, että hänen täytyy salata rakkautensa parjattua vanhempaa kohtaan. Lapset samaistuvat molempiin vanhempiinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapset kokevat vanhempansa osakseen saamat haukut itseään kohtaan loukkauksena. Haukkumalla entistä puolisoa, vieraannuttava vanhempi haukkuu omaa lastaan. Tämä heikentää lapsen itsetuntoa (Warshak 2012, 38, 51, 53).

Vieroittamisoireyhtymän seurauksena lapset oppivat pelaamaan vanhempiaan vastaan, manipuloimaan, saadakseen etua. Joskus he ovat niin epätoivoisia, että manipuloivat sen vuoksi, että jäävät henkisesti henkiin. Lapset tulevat ikätasonsa ylittävällä tavalla asiantuntijoiksi tunneperäisen ympäristön tulkitsemisessa. He kertovat puolitotuuksia tai valheita. Heidän on ollut pakko oppia nämä keinot kotirauhan säilyttämiseksi ja välttääkseen hyökkäykset lähivanhemman taholta. Lapsen on tilanteesta selvitäkseen sisäistettävä vanhemman käsitykset etävanhemmasta ja kaikuna toistettava näitä tunteita (Hannuniemi 2007, 15).

Vieraannuttamisesta näyttävät selviävän vain harvat lapset ilman vaikeuksia. Useimmat oppivat, että elämä on helpompaa, jos he pitävät kiintymyksensä vieraannutettua vanhempaa kohtaan poissa vieraannuttajan tiedosta (Warshak 2012, 55).

3.2 Vieraannuttamisoireyhtymän ilmiä

Richard Gardner (1985) on kehittänyt vieraannuttamisoireyhtymän. Se on useamman oireen muodostama kokonaisuus. Oireet ovat jaettavissa kahdeksaan tunnistettavaan ryhmään:

1. *Pitkäjänteinen panettelukampanja etävanhempaa vastaan*
2. *Heikot ja absurdit perustelut etävanhemman torjunnalle* - etävanhemman piirteitä kuvaillaan vanhemmalle suurina ja tuhoisina heikkouksina
3. *Ambivalenssin puute lapsessa* - lapsi ajattelee etävanhemman olevan kokonaan paha eikä muista yhtään positiivista kokemusta etävanhemmasta. Lähivanhempaa lapsi pitää kokonaan hyvänä
4. Lapsen väite siitä, että hänen *vastenmielinen ajattelutapansa* etävanhempaa kohtaan on kokonaan hänen *itsenäisen ajattelunsa tulosta*
5. *Lapsen antama tuki vieraannuttavalle vanhemmalle*
6. *Syyllisyyden puuttuminen etävanhemman julmasta kohtelusta*. Lapsi ja lähivanhempi eivät tunne kiitollisuutta etävanhemman antamista lahjoista tai esimerkiksi elatustuesta

7. Lapsen havaitaan *käyttävän lähivanhemmalta opittuja aikuismaisia termejä*. Lapsen puhe kuulostaa ulkoa opitulta

8. *Vihamielisyyden leviäminen* koskemaan torjutun vanhemman lisäksi tämän sukulaisia ja ystäviä (Hannuniemi 2007, 16–18).

3.3 Vieraannuttamishäiriön eri tasot

Jari Sinkkonen on kuvannut lapsen psyykkistä asemaa vanhempien välissä avioeron jälkeen. Lapsen psyykinen vointi määräytyy sen mukaan, pystyvätkö isä ja äiti järjestämään vanhemmuutensa yhteistyössä. Onnistunut tilanne on se, että *vanhemmat säilyttävät keskinäisen yhteytensä ja pystyvät lasta koskevat ratkaisut tekemään yhdessä*. Toiseksi paras tilanne on se, että *kumpikin toteuttaa omaa linjaansa, muttei puutu toisen ratkaisuihin*. Lapset oppivat ajan myötä kahteen realiteettiin. *Vahingollisinta lapselle on se, että vanhemmat jatkavat riitelyä avioeron jälkeen*. Tästä tutkijat ovat yksimielisiä (Sinkkonen 2001, 207).

Joskus on vaikea määritellä, onko lapsen torjunta järkevää vai suhteetonta. Joskus ammatti-ihmiset eivät huomaa, että lapsen torjunta vanhempaa kohtaan on suhteetonta vanhemman oletettuihin väärinkäytöksiin. Tällöin he antavat liiaksi painoa lapsen kielteiselle käytökselle. Apua voi saada seuraavista kysymyksistä:

1. Oliko lapsen ja vanhemman välillä tavanomainen rakastava suhde ennen hylkäämistä?
2. Jos suhde oli aiemmin parempi, onko torjutun vanhemman suhde lapseen huonontunut huomattavasti tavalla, joka tuo mieleen esimerkiksi vanhemman, joka on muuttunut päähän osuneen iskun ansiosta tai tullut riippuvaiseksi päihteistä?
3. Riittäisivätkö ne syyt, jotka lapsi on nimennyt kielteisen käytöksensä perusteiksi, sinänsä suhteen katkeamiseen ilman suositun vanhemman osuutta vaikeuksiin? (Warshak 2012, 17–18).

”Eromyrkkyä on eri pitoisuuksia. Lievänä siihen kuuluu satunnaista syyttelyä ja haukkumista. Vahvempana muotona se on täysimittaista aivopesua. Eri pitoisuudet vaativat eri vahvuista vastalääkettä. Se mikä tehoaa haukkumiseen, ei tehoa aivopesuun” (Warshak 2012, 50).

Vieraannuttamisessa on nähtävissä kolme vaikeustasoa:

1. *Lievä PAS*. Lapsella ilmenee lieviä ja ohimeneviä vaikeuksia siirtyessä lähivanhemman luota etävanhemman luo. Lapsella on hyvä suhde molempiin vanhempiinsa

2. *Keskivaikea* PAS. Lapsella on voimakasta vastustamista siirtymätilanteissa ja hän kohtelee etävanhempaa tönkeytyneesti tapaamisen aluksi. Lähivanhemman poistuttua tilanteesta, lapsi rauhoittuu ja kykenee olemaan normaalissa kanssakäymisessä etävanhemman kanssa.

3. *Vakava* PAS. Lapsi kieltäytyy tapaamasta etävanhempaa. Toteutuneiden tapaamisten aikana lapsi saattaa vakoilla etävanhempaa, varastaa rahaa tai tuhota etävanhemman omaisuutta. Lapsen ja vieraannutetun vanhemman välinen suhde on kokonaan tuhoutunut (Hannuniemi 2007, 18).

On siis olemassa eriasteista vieraantuneisuutta. Useimmissa perheissä vieraannuttaminen on osittaista ja tarvelee suhteen laadun. Tämä luo lapselle tarpeetonta stressiä ja aiheuttaa ristiriitoja. Pahimmassa tapauksessa välit katkeavat kokonaan. Vieraannutettu vanhempi joutuu toteamaan, että vuosien sitoutumisen, taloudellisen tuen, rakastamisen ja huolenpidon jälkeen lapset käyttäytyvät huonosti tai käyttäytyvät niin, että vanhempaa ei ole olemassa. Vanhempaa ei huolitella juhliin ja hänellä ei ole yhteyttä lapseen tai lapsenlapsiin (Warshak 2012, 29).

3.4 Vieraannuttamishäiriö ja kiintymyssuhdeteoria

Laajojen varhaislapsuuden tutkimusten mukaan vauvaiän turvallisella kiintymyksellä on myönteisiä heijastusvaikutuksia lapsen kognitiiviselle, emotionaalille ja sosiaaliselle kehitykselle. Tästä voidaan päätellä, että luottavaisesti kiinnittynyt lapsi pystyy myös vanhempien väliseen konfliktiin nähden ottamaan position, joka auttaa häntä käsittelemään sisäistä ristiriitaa niin kognitiivisella kuin emotionaalilla tasolla (Karttunen 2010, 95).

Vanhemmuuden vahvistamisen lähtökohta on sen erityisyyden kunnioittaminen, joka jokaisella lapsella on äiti- ja isäsuhteessaan. Lapsen kiintymyssuhteet äitiin ja isään ovat suhdespesifejä, laadultaan erilaisia ja vastaavat toisiaan täydentäen ja vahvistaen lapsen kehitystarpeisiin. Lapsi osoittaa eri tavoin kiintymystään molempiin vanhempiin. Lasta ei tulisi asettaa ristiriitaan esimerkiksi kuulemistilaisuudessa pyytämällä vertailemaan äitiä ja isää eri asioissa. Tämä isä- ja äitisuhteen erilaisuus voi tulla ristiriidan aiheeksi. (Karttunen 2010, 152, 160–161).

Etävanhemmalla voi olla turvallisempi kiintymyssuhde lapseensa kuin lähivanhemmalla. Gardnerin mukaan vieraannuttavalla vanhemmalla on vuorovaikutusongelma suhteessa lapseensa. Hän takertuu lapseensa, ei näe häntä erillisenä olentona vaan käyttää lasta itsensä jatkeena. Suhtautuminen on ylisuojelevaa ja vähän ymmärtämystä lasta kohtaan sisältävää. Tämä symbioottisesti yhteenkietoutunut vanhempi voi olla lastaan kohtaan torjuva ja mitätöivä. Vastaavasti hän ei ole itsenäistynyt omista vanhemmistaan. Vanhemmat voivat toimia esimerkiksi lasten hoitajina torjutun isän sijaan (Hannuniemi 2007, 46).

Lapsen psyykkisen voinnin näkökulmasta vanhempien välinen sopu vastaan riittäisyys on olennainen kysymys. Ei niinkään esimerkiksi luonapidon tuntien tai öiden määrä. Huonokin suhde kiintymiskohteeseen on parempi kuin ei mikään. Lojaalisuus on vahva osoitus kiintymyssuhteesta (Karttunen 2010, 155, 16).

3.5 Lapsen lojaaliteetti ja sen ristiriidat

Lapset osoittavat eri tavoin lojaaliteettiaan keskeisissä kiintymyssuhteissaan. Lojaaliteetti ei tarkoita samaa kuin kiintymys, vaan se on tapa ilmaista kiintymystä tietyissä olosuhteissa. Kun lapsen on valittava kahden kiintymiskohteen välillä, hän joutuu lojaalisuuden ristiriitaan. *Vaikeaan lojaalisuusristiriitaan* liittyy psyykkinen tai psykosomaattinen oireilu. Näitä ovat masennus, unettomuus, levottomuus, pelkotilat sekä vatsakivut siirtymisen aikaan. Lapsen aktiivisessa manipuloinnissa, uhkailussa tai painostuksen kohteena lapset voivat huonosti. Lapsen kokema lojaaliteettiristiriita on voimakas, jos vanhempien välit ovat riitaiset tai katkenneet ja avoin konflikti on pitkäaikainen (Karttunen 2010, 102, 135, 137).

Ristiriita on melko vaikea, kun lapsi tiedostaa vaikean asemansa isän ja äidin välissä. Tällöin lapsen oma energia riittää kohtuullisesti omiin arkisiin asioihin ja ihmissuhteisiin. Lojaalisuusristiriita tulee ilmi lapsen itse kokeman ristiriidan ja psyykkisten oireiden pohjalta. Tämä voi näkyä lapsen pahan olon ja oireilun vaihteluna (Karttunen 2010, 135–136).

Lapsella on lojaalisuusongelman ratkaisuyrityksiä, joita on neljää päätyyppiä. *Lapsi liittyy yhteen vanhempaan*, jossa lapsi on lähes poikkeuksetta lojaali lähivanhempaa kohtaan. Hän ilmaisee mielipiteitä, jonka takana hän olettaa lähivanhemman olevan. *Lapsi liittyy siihen vanhempaan, jonka kanssa hän kulloinkin on ja osoittaa hänelle kiintymyksensä*. Kummankin vanhemman läsnä ollessa erikseen lapsi osoittaa kiintymystään eri tavoin läsnä olevaa vanhempaa kohtaan. *Lapsi sulkeutuu tai ottaa kumpaankin vanhempaansa etäisyyttä*. Yksi mahdollisuus välttää lojaalisuuden ristiriitaa on välimatkan ottaminen kumpaankin vanhempaan. *Lapsi on lojaali ja avoin tunteissaan ja kertomuksissaan sekä isälle että äidille* (Karttunen 2010, 134–135).

Huoltoriitatilanteissa lasten avoin kiintymyksen ja myönteisten tunteiden osoittaminen molempia vanhempia kohtaan näyttää poikkeukselta. Tämä on mahdollista, jos lapsi on aiemmin ilmaissut vapaasti toiveitaan ja otetaan huomioon huoltoriidan aikana, tai lapsi on niin pieni, että ei tunne painetta. 3-5-vuotiaat selvinnevät helpoimmalla, koska he osoittavat spontaanisti kiintymystä riippumatta vanhempien konfliktista. Yli kymmenvuotiaat saattavat voimakkaasti samaistua toiseen vanhempaansa, mahdollisesti vanhemman kokemiin vääryyksiin (Karttunen 2010, 141, 156).

Vaikeita lojaalisuusristiriitoja voi ilmetä, toimiipa lapsi vanhempien välikädessä millä tavalla tahansa. Eniten vaikeita ongelmia näkyy niillä lapsilla, jotka liittyvät ongelmassaan vain toiseen vanhempaan. Paljon ongelmia näkyy myös niillä lapsilla, jotka liittyvät kulloinkin läsnä olevaan vanhempaan tai lapsilla, jotka ottavat etäisyyttä ottamatta kantaa. Lapsen ja toisen vanhemman tapaamiskatkon päätyttyä, lapsen lojaalisuusristiriita helpottuu. Varmin tie lapsen aseman ja sitä kautta oireilun helpottamiseen on vanhempien sovinto ja yhteistyön palaaminen (Karttunen 2010, 140–141).

4. TERVEYDENHOITAJIEN NÄKEMYKSIÄ VIERAANNUTTAMISHÄIRIÖSTÄ

Liitteenä oleva kysely lähetettiin kahdelletoista lastenneuvolan terveydenhoitajalle. Puolet heistä vastasi.

”On ilmiönä tuttu, nimenä ei”

”Ilmiö on tuttu”

”Ilmiö ei ole tuttu”

”Ei ole tuttu, ei ole edelleenkään mitään hajua”

”Eroperheessä tullut enemmän näkyviin tietynlaista toisen osapuolen syyttelyä perheen ongelmassa. Esimerkkinä, kun toinen eronneista osapuolista löytää uuden kumppanin, alkaa toinen osapuoli uskotella lapsille, että suhde on varmasti jatkunut pidempään ja aiheuttanut eron”.

”Toinen vanhempi muutti uuden kumppanin luokse toiselle paikkakunnalle ja lapset jäivät toisen vanhemman luokse. Tämä etävanhempi olisi halunnut lapset luokseen asumaan. Ns. jätetty osapuoli kertoi, että lasten asiat ovat hyvin sovittu. Samalla ko. vanhempi käytti ilmaisia ”kun kerran lähti, olkoot yksin, lapset haluavat olla kanssani kotona”.

”Etävanhempaa ”mustamaalataan”, tapaamisia evätään, kunnes etävanhempi antaa periksi ja yhteys lapsen ja etävanhemman välillä väljähtää, etenkin jos/kun etävanhemmalle muodostuu uusperhekuviot.”

”Silloin vanhemmat eivät ole itse tunnetasolla selvillä vesillä erostaan”

”Paljon puhutaan lapsen oikeuksista, ei lapsilla oikeuksia ole, aikuisen ehdoilla mennään. Mieti viikko viikko-systeemiä. Kuka aikuinen semmoista jaksaisi, pannaan aikuiset kiertämään ja lapsille pysyvä koti johonkin. Silloin puhutaan lapsen oikeuksista ja lapsen edusta!”

”Yleensä PAS-oire helpottaa, kun uusia ihmisiä=puolisoita tulee mukaan kuvioihin ja katkeruus exää kohtaan lievenee, mutta jos katkeruus ei lievene, PAS jatkuu...”

Tämä pieni otanta ilmaisee, että terveydenhoitajat oivalsivat hyvin vanhempien ja lasten näkökulmat. Heille vieraannuttamishäiriö oli yhtä lukuun ottamatta tuttu. Vastauksissa kuvataan vieraannuttamisen syitä, muotoja ja lopputuloksia sekä vanhempien välistä suhdetta. Myös lapsen näkökulma ja oikeudet tulevat esiin. Vastauksissa kerrottiin toisen vanhemman mustamaalaamisesta, syyttelystä ja lapsille uskottelusta. Samoin tapaamisia evätään, myös niin, että toisen vanhemman ja lapsen suhde väljähtyy. Vieraannuttamisen syyksi kuvattiin sitä, että etäännyttävä vanhempi ei ole tunnetasolla selvillä vesillä erostaan. Lapsen asemaa, oikeuksia ja etuja korostettiin. Aikuisten edut ratkaisevat suhteessa lasten etuihin. Lastenneuvolan terveydenhoitajien vastauksista nousi samoja teemoja kuin vieraannuttamishäiriötä koskevissa tutkimuksissa ja teorioissa.

5. POHDINTA

Lapselle vanhempien ero on merkittävä elämänmuutos läheisten kiintymyssuhteiden ja keskeisten ihmissuhteiden verkostossa. Lapsi voidaan nähdä eroprosessissa yhdeksi osapuoleksi. Vaikka ero on vanhemmille kipeä ratkaisu, myös lapsi käy läpi oman psyykkisen prosessinsa. Lapsi reagoi eroon tunteenomaisesti yrittäen käsittää tapahtumia ja vaikuttaa niihin. Se, miten lapsi käsittää eron ja miten hän ilmaisee tunteitaan, riippuu monista tekijöistä. Näitä tekijöitä ovat vanhempien konfliktien ilmiasu, heidän yhteistyökykynsä, lapsen omien kiintymyssuhteidensa laatu, lapsen ikä, lapsen asema sisarusuhteessa ja lapsen kyky ymmärtää ihmissuhteita (Karttunen 2010, 85,99).

”Eniten lasta vahingoittaa hänen asettamisensa keskelle riitaa. ”Yhteinen rintama” on hyvän vanhemmuuden merkki. Paras tapa auttaa lasta selviytymään erosta, on pitää hänet pois ”tuliinjalta” (Warshak 2012, 36, 39).

Lapsen hyvinvoinnin kannalta on merkittävää, miten vanhemmat selviytyvät sekä henkilökohtaisesta psyykkisestä erokriisistään että keskinäisen yhteistyön ja vanhemmuuden kriisistä. Lasta auttaa se, että *molempien vanhempien vanhemmuus ja yhteistyö säilyy*, hän saa tietoja erosta, sen aiheuttamista muutoksista, saa ilmaista ja käsitellä tunteitaan, *sekä lapsi saa ja voi säilyttää positiivisen kuvan kummastakin vanhemmastaan, Lapsella on lupa molempiin vanhempiin, lupa rakastaa kumpaakin vanhempaansa* (Karttunen 2010, 68,76).

Terveydenhoitaja voi tukea ja vahvistaa vanhempien yhteistä vanhemmuutta sekä sopua. *Lapsen hyvinvoinnin kannalta vanhempien välinen sopu, oli ratkaisu mikä tahansa*, on tärkein tavoite. Lapset itse toivovat sitä ensisijaisesti. He eivät halua joutua vahingolliseen

lojaliteettiristiriitaan vanhempiensa väliin. Erotilanteessa terveydenhoitaja voi tuoda vanhemmille lapsen näkökulmaa vanhempien tarkasteltavaksi. Hän voi toimia henkilökohtaisena tukena lapselle, järjestää vertaistukea lapsille ryhmämuotoisesti esimerkiksi kouluterveydenhuollossa. Hän koordinoi eri asiantuntijoita palveluverkostoon lapsen ja perheen hyväksi.

Vanhempien erotessa kunkin lapsen psyykinen työ on yksilöllistä. Lapsen oma psyykinen sisäinen tarina nousee eroprosessien yleistettyjen kuvausten ja teorioiden yläpuolelle. Lapsen oma tunne- ja ajatusprosessi omien lähisuhteiden kehityksen ohella ovat ratkaisevia hänen tulevassa selviytymisessään: Tällöin hänen tulee saada tilaa ilmaista hänelle tärkeille henkilöille tunteitaan, kysymyksiään ja ajatuksiaan (Karttunen 2010, 86).

Raja normaalissa erossa esiintyvän vihan ja vieraannuttamiskäytöksen välillä ei ole aina täysin selvä. Joskus vanhempi käyttää vieraannuttamiskäyttöön sopivia toimintatapoja tavallisen eroprosessin yhteydessä. Vieraantumisen voi tapahtua luonnollista kulkua lapsen ja vanhemman välisen pitkän välimatkan vuoksi eikä johdu vieraannuttamisesta. Vieraannuttamiskäytöksen kirjo on laaja ja vieraannuttajavanhempi käyttää useita toimintatapoja lievistä vakaviin muotoihin kuten esimerkiksi perättömiin inestisytyksiin.

Havaittuun vieraannuttamiseen tulisi puuttua mahdollisimman nopeasti vieraannuttavan vanhemman pysäyttämiseksi. Ammattihenkilö, kuten terveydenhoitaja voi toimia yhteistyössä lastensuojelun kanssa. Terveydenhoitajan ominta aluetta on lapsen näkökulman esiintuominen ja lapsen aseman puolustaminen. Terveydenhoitajan havainnot ovat tärkeitä. Hän saattaa tuntea lapsen ja perheen jo vauvavaiheesta asti. Jos ennen eroa vanhemmalla on ollut lämpimät ja turvalliset suhteet lapseen, voi eron kohdatessa tapahtua yhtäkkinen muutos huonompaan suuntaan. Terveydenhoitaja voi myös havaita lapsen halun miellyttää lähivanhempaa käytöksellään, jolloin lapsi elää pelon ilmapiirissä.

Vieraannuttamista kokenut lapsi voi käyttäytyä erittäin huonosti toista vanhempaansa kohtaan. On muistettava, että lapsi on myös vieraannuttamisen uhri eikä häntä voi syyttää. Lapsen tulisi saada ilmaista tunteitaan vapaasti. Lasta kohtaan tulisi pyrkiä olemaan rauhallinen, empaattinen, ei vähättelevä. Vieraannuttamisessa lapselta riistetään hyvät muistot vieraannutetusta vanhemmasta.

Kehittämistehtävän lähteissä oltiin yhtä mieltä lähivanhemmasta. Vieraannuttamisen näkökulmasta tulisi lähivanhemmaksi valita vanhempi, kumpi pystyy paremmin turvaamaan lapsen suhteen toiseen vanhempaan. Vieraannuttajavanhempi ei pysty ottamaan lapsen emotionaalisia tarpeita huomioon. Suhteesta muodostuu riippuvuussuhde normaalin vanhempi-lapsen suhteen sijaan. Suhde vieraannuttajavanhempaan voi tästä syystä olla turvaton.

Etävanhempaan vastaavasti voi olla turvallisempi kiintymyssuhde. Ongelmallista on se, jos molemmat vanhemmat ovat vieraannuttajia.

Terveydenhoitaja on varhaisen vuorovaikutuksen asiantuntija. Hän voi tukea vanhemman ja lapsen sekä koko perheen vuorovaikutusta oikeaan suuntaan jo ennaltaehkäisevästi. Vieraannuttamisen riski on pienempi turvallisissa kiintymyssuhteissa. Myös suhde lapseen on tällöin terveemmällä pohjalla. Korjaavia liikkeitä voi tehdä vauvan tullessa perheeseen. Koko perheen vuorovaikutus voi olla alusta asti hiukan vääristynyttä. Esimerkiksi lapsen kanssa enemmän aikaa viettävä vanhempi voi olla määräävämpi vähemmän lapsen aikaa viettävää vanhempaa kohtaan. Tässä saattaa olla pieniä alkujuuria vieraannuttamiseen.

Lähteissä sukupuolisidonnaisuus oli ristiriidassa. Kotimaisessa tutkimuksessa ilmeni tasavertaisuutta isien ja äitien välillä, ulkomaisissa tutkimuksissa äidit mainittiin useammin vieroittajina. Kotimaisissa lähteissä mainittiin sukupuolten välinen tasavertaisuus toimintatavoissa. Myös tyttöjen ja poikien välillä vallitsi määrällinen tasavertaisuus. Huomionarvoista on, että äitien alkoholin käyttö on lisääntynyt sekä äidit voivat olla myös (piilo)väkivaltaisia. Äitien väkivaltaisuus on tabu. Äiteihin kohdistuva kritiikki ja epäily ovat Suomessa vaikeita asioita.

Pitkittyneet oikeusriidat aiheuttavat lapselle huomattavaa vahinkoa, joten psykologista ja sosiaalista asiantuntemusta tulisi käyttää jo riidan alkuvaiheessa. Lapsiperheiden erossa olisi harkittava perheasioiden sovittelun pakollisuutta (Karttunen 2010, 7). Tätä myös valtakunnan tiedotusvälineissä on tullut esille lokakuussa 2013.

Aihe on hyvin ajankohtainen. Vieraannuttamisesta tarvittaisiin lisää tieteellistä tutkimusta, juridisia raameja käsitteen vahvistamiseksi ja kiistanalaisuuden selvittämiseksi. Myös ammattihenkilöille tulisi luoda lisäkoulutusta ja -valmiuksia. Ilmiö saattaa olla tutumpi erityisesti lasten kanssa työskenteleville sosiaalityöntekijöille, perhetyöntekijöille ja terapeuteille. Tämän tutkimuksen kohteena olevat terveydenhoitajat toimivat lastenneuvolassa. Onko niin, että kouluterveydenhuollon terveydenhoitajien työssä olisi voinut tulla enemmän esiin pitkittyneitä riitoja ja huoltoriitoja sekä sen seurauksia lapsilla?

Vieraannuttamishäiriön harjoittamisen kirjo on laaja, lievästä vaikeaan. Toimintatapoja voi olla monta yhtä aikaa. Toisaalta, jos on ollut seuraamassa yhtä vieraannuttamishäiriötä ja omaa ammattihenkilönä terveet sisäiset rakenteet, tunnistaa vieraannuttajavanhemman sekä hänen harjoittamaansa toimintaa. Huomionarvoista on se, että vieraannuttajat ovat taitavia ja uskottavia. Ammattihenkilö voi joutua prosessiin mukaan väärällä tavalla, manipuloituna.

Kehittämishankkeeseen ei löytynyt runsaasti lähteitä, mutta tapasin ytimekkäitä, uusia, suomalaisia, konkreettisia lähteitä. Suosittelen lämpimästi lähdemateriaaliksi omaan käytännön työhön.

LÄHTEET

Auvinen, Maija 2006. Huoltoriidat tuomioistuimissa. Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja n:o 272. Jyväskylä: Gummerus.

Eerola, Juho ym. 2012. Lakialoite 27/2012.

Hannuniemi, Anja 2007. Vanhemmasta vieraannuttaminen – uhka lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Pekka Vihervuori, Antti Jokela, Matti Ilmari Niemi & Pekka Timonen (toimitusneuvosto) Leena Halila (toim). Oikeustiede Jurisprudentia. XL 2007. Suomalaisen lakiyhdistyksen vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karttunen, Risto 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kiuru, Pauli ym. 2012. Lakialoite 28/2012.

Santonen, Satu 2012. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta osana huoltoriitaa. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö.

Sinkkonen, Jari 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Tuuri, Tiina 2013. Vieraannuttaminen eroprosesseissa ja sen vaikutus lapsen psyykkiseen oireiluun. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Psykologia.

Warshak, Richard A. 2012. Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa. Ari Ahola (suom.). Juva: Gummerus Kustannus Oy.

Suomen Uusperheellisten Liitto ry

Uusperheneuvojakoulutus 2013

Merja Franssila

Toivon sinulta pientä apua kirjalliseen tehtävääni. Lastenneuvolan terveydenhoitaja tapaa lähes sataprosenttisesti kaikki lapset ja perheet, siksi valitsin sinut.

Aiheena on PAS, Parental Alienation Syndrome, vieraannuttamisoireyhtymä. Ilmiö on vaikeasti tunnistettava. Vieraannuttamisoireyhtymä tarkoittaa etävanhempaan suuntautuvaa panettelukampanjaa, jonka yhteydessä esitetään heikkoja, absurdeja tai vähäpätöisiä perusteita torjunnalle. Samalla voidaan vaikeuttaa/estää lasten tapaamisia toisen vanhemman kanssa. Tahallinen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta merkitsee lapsen henkistä pahoinpitelyä ja vakavaa puutetta sitä harjoittavan vanhemman kyvyssä ja vanhemmuuteen liittyvien velvollisuuksien rikkomista. Tähän liittyy myös lapsen oma aktiivisuus. Hän on altis lähivanhemman harjoittamalle manipuloinnille ja alkaa vierastaa etävanhempaa niin, että hänen mielipiteensä vaikuttaa aidolta.

1. Onko ilmiö sinulle tuttu?

2. Kertoisitko suurpiirteisesti, tunnistamattomasti ilmiöstä käytännössä?

Kiitos vastauksestasi. Tulokset käsitellään nimettöminä. Kaikki palaute on arvokasta, vaikka ilmiö ei olisikaan tuttu.

